

студентів від 18 років. Більшість населення Швеції здобувають вищу освіту після 25-ти, що вимагає відповідної організації та підтримки. Державна політика організовує зручні кредити на освіту. Відповідно до звіту *Eurydice European Commission*, Швеція має найбільшу частку дорослих, які беруть участь у освіті та навчанні у Європі. Успішний досвід Швеції є важливою інформативною базою для тих країн, які знаходяться на шляху вдосконалення власної національної освітньої системи.

Ключові слова: освіта дорослих, андрагогіка, інтерактивні технології, вищі народні школи, корпоративне навчання, ринок праці.

UDK 373.6(075)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-232-235

Jadcak Katarzyna

Magister, lekarz weterynarii, adiunkt, nauczyciel
Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego
w Zduńskiej Dąbrowie im. J. Dziubińskiej

DOSKONALENIE ZAWODOWE I SAMOKSZTAŁCENIE W EDUKACJI ZAWODOWEJ W POLSCE ORAZ W NIEMCZECH (Z DOŚWIADCZEŃ WŁASNYCH)

Doskonalenie zawodowe i samokształcenie jest podstawową drogą nadążania za postępem wiedzy ogólnej i w obrębie własnej specjalności, posiadanego przygotowania zawodowego. Obowiązek aktualizowania wiedzy jest koniecznością, wynikającą z przyspieszonego rozwoju nauki i techniki, a także dynamiki życia społecznego. Obecnie wiedzę (wiadomości, umiejętności i kompetencje społeczne) można pogłębiać metodami klasycznymi, takimi jak żywe słowo i studiowanie literatury oraz wykorzystując nowoczesne technologie: programy komputerowe, Internet i strony www, a także wymiany międzynarodowe nauczycieli i uczniów. Znaczącą rolę w ewolucji procesu uczenia się; w tym kształcenia rozumianego jako proces całościowy, odegrały międzynarodowe raporty edukacyjne.

Słowa kluczowe:uczenie się przez całe życie, doskonalenie zawodowe, samokształcenie, kształcenie zawodowe w Polsce i w Niemczech.

Stwierdzenie problemu. Uczenie się, jako proces całościowy, towarzyszy aktywności ludzi we wszystkich zawodach i jest cechą społeczeństwa, obserwowaną współcześnie. W pewnych okresach życia jednostki uczenie się ma postać instytucjonalną, a po zdobyciu niezbędnych kwalifikacji, jest realizowane w formie doskonalenia zawodowego i/lub samokształcenia. Literatura pedagogiczna i pedeutologiczna dostarcza wielu argumentów, mając na uwadze wszelkie formy uczenia się i przygotowania do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym, społeczeństwie wiedzy. Poza kształceniem instytucjonalnym bardzo ważną rolę odgrywa samokształcenie i doskonalenie zawodowe jednostki, umożliwiając tym samym aktualizację wiedzy i wzbogacanie posiadanych umiejętności, a także zmianę postaw.

Analiza ostatnich badań i publikacji. Za równo amokształcenie, jak i doskonalenie zawodowe, realizowane w różnych formach kształcenia ustawicznego, mają co najmniej dwójakierozumienie:

po pierwsze chodzi o kompetencje nauczycieli, ich przygotowanie zawodowe, potrzebę aktualizowania wiedzy w zmieniającej się rzeczywistości społecznej i cywilizacyjnej oraz gospodarczej; uczenie się przez całe życie;

po drugie chodzi o rozwijanie w procesie kształcenia umiejętności uczenia się i wdrażania do samokształcenia, poszukiwania i korzystania z informacji z wykorzystaniem różnych technik i technologii [1].

Istnieje wiele pojęć powiązanych z kształceniem ustawicznym, adresowanym do ludzi dorosłych i pozwalających na wielowymiarowe rozumienie zagadnień kluczowych. Należą do nich: *ustawiczność kształcenia, dążenie zawodowe, docieklivość zawodowa, dokładność zawodowa, dokształcanie zawodowe, doskonalenie zawodowe, samokształcenie, autoedukacja, doskonałość zawodowa i duma zawodowa*. Każde z tych określeń inaczej akcentuje proces uczenia się, wskazuje na inny aspekt pojęcia w celu zdobycia i utrzymania optymalnego przygotowania zawodowego.

Pod pojęciem doskonalenia zawodowego i samokształcenia rozumie się najczęściej zdolność uzupełniania i samodzielnego zdobywania wiedzy, odczuwanie potrzeby ciągłego kształcenia się, uzupełniania i aktualizowania wiedzy. Wśród różnorodnych metod i sposobów aktywizujących działalność poznawczą szczególne miejsce zajmuje samodzielna aktywność, wynikająca z wewnętrznej lub zewnętrznej motywacji jednostki. Doskonalenie zawodowe może być wewnętrzne (zorganizowane w miejscu pracy) i zewnętrzne (poza zakładem pracy). Często chodzi tutaj o umożliwienie nauczycielom

udziału w różnorodnych szkoleniach: konferencjach, kursach, warsztatach i zajęciach otwartych. Dodatkowo - kreatywni i innowacyjni nauczyciele powinni samodzielnie poszukiwać informacji na temat możliwości wzbogacania swoich kompetencji zawodowych, by poprawić swój start na rynku pracy. Podobne cele stawia się uczniom szkół średnich oraz studentom, którzy równoległe z nauką szkolną uczestniczą w kursach i wymianach kadrowych; w tym wymianach uczniów i nauczycieli (wizytach studyjnych, konkursach, stażach).

Przedmiotem zainteresowań badawczych jest poszukiwanie odpowiedzi między innymi na następujące pytania:

-jakie jest miejsce doskonalenia zawodowego oraz samokształcenia w systemie kształcenia w ogóle?

-w jaki sposób rozwijać umiejętność doskonalenia zawodowego; w tym samokształcenia nauczycieli i uczniów kształcenia zawodowego?

-jaka jest częstotliwość samodzielnego poszukiwania wiedzy przez nauczycieli i uczniów?

-od czego zależy udział nauczycieli w różnych formach doskonalenia zawodowego i samokształcenia?

Doskonalenie zawodowe i samokształcenie jest podstawową drogą nadążania za postępem wiedzy ogólnej i w obrębie własnej specjalności. Stanowią konieczność wynikającą z przyspieszonego rozwoju nauki i techniki a także życia społecznego. Obecnie wiedzę można pogłębiać metodami tradycyjnymi, takimi jak żywe słowo i wydawnictwa oraz wykorzystywać nowoczesną technikę: programy komputerowe, Internet.

Szczególnie wielką rolę w ewolucji pojmowania znaczenia uczenia się; w tym kształcenia rozumianego jako proces całościowy, odegrały międzynarodowe raporty edukacyjne. W końcu XX wieku opublikowano kilka raportów edukacyjnych o zasięgu globalnym z inicjatywy UNESCO, Rady Europy i Klubu Rzymskiego.

Pierwszy z tych raportów był tzw. raport E. Faure'a (1972), przetłumaczony na język polski pt. *Uczyć się, aby być* (1975). Raport stanowił ważny przełom w pojmowaniu pedagogicznego sensu edukacji. Od czasu jego opublikowania na znaczeniu zyskała idea przewodnia reform oświatowych, jako idea uczenia się przez całe życie, jako warunek ludzkiej egzystencji (uczyć się, aby być). Raport podkreślał więc szczególną rolę uczenia się w przewidywaniu zagrożeń cywilizacyjnych, szansę na lepszy start społeczny, zerwanie z ubóstwem i wykluczeniem społecznym [2].

W roku 1979 ukazał się raport edukacyjny wydany pod auspicjami Klubu Rzymskiego pod znanym tytułem *Uczyć się – bez granic. Jak zwerbować „lukę ludzką”?* (Botkin i in., 1982). Raport ten podkreślał rolę uczenia się antycypującego i innowacyjnego, które winno

stanowić przeciwwagę dla dominującego w dotychczasowej praktyce szkolnej uczenia się zachowawczego. W projektowaniu celów edukacyjnych pojawia się kategoria przyszłości, podkreśla się potrzebę takiego kształcenia, by przygotować kandydatów do nieustannie zmieniającego się świata [3].

Z kolei raport pod wymownym tytułem *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia. Nauczanie i uczenie się. Na drodze do uczącego się społeczeństwa* (1982) w sposób dobitny podkreślając ważne jest posiadanie umiejętności i motywacji do dalszego uczenia się (umieć i chcieć się uczyć), tworzenie warunków ku temu, by uczniowie i nauczyciele takie potrzeby odczuwali. Może to mieć formę przekraczania dotychczasowych swoich możliwości i szans społecznych [4].

Ostatni do tej pory raport przygotowany przez Międzynarodową Komisję do Spraw Edukacji dla XXI wieku, pod przewodnictwem J. Delorsa (1996), bardzo wyraźnie wskazuje na rolę uczenia się na różnych poziomach kształcenia, a edukację traktuje jak ów skarb znaleziony przez pracującego rolnika w ziemi, co odzwierciedla tytuł dokumentu: *Edukacja, czyli jest w niej ukryty skarb* [5].

Model edukacji przez całe życie jawi się jako odpowiedź na wyzwania szybko zmieniającego się pod względem politycznym, społecznym, i gospodarczym świata. W Raporcie J. Delorsa edukacja ustawiczna jest celem funkcjonowania otwartego społeczeństwa. Powinna ona organizować się wokół czterech celów strategicznych kształcenia, które przez całe życie będą niejako dla każdej jednostki filarami jej wiedzy; powinna być oparta na czterech filarach: Uczyć się, aby wiedzieć; Uczyć się, aby działać; Uczyć się, aby żyć wspólnie; Uczyć się, aby być. Spełnienie tych założeń jest cechą społeczeństwa wiedzy, społeczeństwa informacyjnego.

Uczestnictwo dorosłych w edukacji i szkoleniach jest nierówno rozłożone w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, co podkreśla Raport Eurydice (2015). W 2011 roku najniższy poziom odnotowano w Rumunii (8%) i Grecji (11,7%). Natomiast w Szwecji i Luksemburgu odnotowano najwyższe odsetki dorosłych uczestniczących w edukacji i szkoleniach (odpowiednio 71,8% i 70,1%). Kolejne kraje z wysokim poziomem uczestnictwa to Dania, Niemcy, Francja, Holandia, Finlandia i Norwegia, gdzie odsetek uczących się wynosi od 50% do 60%. We wszystkich krajach, w których odnotowano wysoki odsetek uczestnictwa, aktywność w edukacji pozaformalnej jest bardzo wysoka. Dane na temat uczestnictwa według poziomu wykształcenia wykazują, że podczas, gdy 61,3% dorosłych, którzy ukończyli szkołę wyższą uczestniczy w edukacji i szkoleniach, to wśród tych, którzy mają kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia odsetek ten wynosi 37,7% [6, s. 25].

W kontekście poczynionych rozważań pojawia się pytanie, czy zadanie samodzielnego uczenia się może być kierowane do nauczycieli i uczniów kształcenia zawodowego (szkoły branżowe I i II stopnia w Polsce; nowa nazwa szkół, obowiązująca od 1 września 2017 roku). Odpowiedź na to pytanie jest moim zdaniem twierdząca, z uwagi na ciekawość poznawczą wielu uczniów oraz wysoki poziom motywacji do udziału w interesujących ich różnorodnych projektach, samodzielnego korzystania z różnych źródeł informacji, eksperymentowania i przewidywania wniosków, dzielenia się wiedzą, rozwijania kompetencji poznawczych i społecznych. Jeśli chodzi o nauczycieli kształcenia zawodowego, są oni najczęściej praktykami; szkoła może stanowić dodatkowe miejsce pracy. Wykorzystując swoje kompetencje zawodowe, realizują ci nauczyciele zadania praktyczne. Niechętnie podejmują zadania z zakresu pedagogicznej administracji, na przykład takich jak, pisanie programów nauczania, opracowywanie konspektów zajęć, tworzenie rozkładów materiału nauczania, opracowywanie testów sprawdzających postępy edukacyjne, udział w egzaminach zawodowych i innych zadań. Wymienione obowiązki są realizowane przez nauczycieli nieodpłatnie, w ramach tak zwanego pensum, tworzonego w następujący sposób: 18 godzin dydaktycznych, dopełnione przez dyrektora szkoły do 40 godzin pracy w tygodniu. Co prawda w Polsce funkcjonuje Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej, placówka Ministerstwa Edukacji Narodowej, ale nie jest w stanie przygotować materiałów metodycznych dla wszystkich typów szkół zawodowych w Polsce i prowadzonych przez nie specjalności.

W ciągu ostatnich trzech lat w Polsce można zauważyć wyraźną tendencję rozwoju szkolnictwa zawodowego. Zwiększa się oferta edukacyjna szkół zawodowych, szkół branżowych, które starają się sprostać za potrzebami współczesnego rynku pracy

Cel artykułu: Aby uzasadnić system samokształcenia i rozwoju zawodowego w edukacji Polski i Niemiec

Wyniki badań. Istotną perspektywą oglądu idei samokształcenia jest odniesienie jej do wymiaru europejskiego w kontekście kompetencji kluczowych.

W Zaleceniach Parlamentu Europejskiego z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) kompetencje są definiowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji [7]. Autorzy używają także określenia „kompetencje kluczowe”, podkreślając iż są to te kompetencje, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

Wszystkie kompetencje kluczowe uważane są za równoważnościowe, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. W analizowanej podstawie programowej do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą: czytanie, myślenie matematyczne, myślenie naukowe, umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym, zarówno w mowie, jak i w piśmie, umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, umiejętność uczenia się i umiejętności pracy zespołowej.

W związku z postępującą globalizacją Unia Europejska staje przed coraz to nowymi wyzwaniami, dlatego też każdy obywatel potrzebuje szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych, by łatwo przystosować się do szybko zmieniającego się świata, w którym zachodzą rozliczne wzajemne powiązania.

Kompetencje są z reguły określane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia. Z pewnością istotny dla osiągnięcia pożądanego efektów jest wiek ucznia, czas i wymiar oraz jakość oddziaływań pedagogicznych. Kraje członkowskie Unii Europejskiej umówiły się w drodze negocjacji, że pewne umiejętności są ważniejsze od innych, pełnią rolę podstawową oraz uniwersalną w procesie zdobywania kwalifikacji.

Kompetencje kluczowe uważane są za jednakowo ważne, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Zakresy wielu spośród tych kompetencji częściowo się pokrywają i są powiązane, aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspierają kompetencje w innej. Dobre opanowanie podstawowych umiejętności językowych, korzystania z technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK) stanowią niezbędną podstawą uczenia się; umiejętność uczenia się sprzyja samokształceniu, zwłaszcza w czasach tak szybkiego przyrostu wiedzy. Częstotliwość i tempo dokonywanych zmian w minionych latach w Polsce znacznie utrudniało nauczycielom poznanie istoty wdrażanych reform i właściwie się do nich przygotowywanie, poznanie podstaw programowych, zmian w zakresie kształcenia oraz organizowania egzaminów zawodowych.

Podstawa programowa to jednolity wykaz treści kształcenia, założonych celów oraz przewidywanych efektów na danym etapie edukacyjnym. Każdy etap kształcenia ma swoją odrębną, dopuszczoną w Polsce rozporządzeniem Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN) podstawę programową; także kształcenie zawodowe [8].

W podstawach programowych wszystkich etapów kształcenia; także na poziomie kształcenia zawodowego, podkreśla się znaczenie samokształcenia.

Warunkiem właściwego procesu samokształcenia – bez względu na etap kształcenia – jest włączenie się do aktywnej pracy. Każdy winien dokładnie wiedzieć, jaki jest cel jego pracy, którą będzie wykonywał oraz, jak będzie wyglądał sprawdzian praktyczny lub/i teoretyczny zdobytych przez niego wiadomości, umiejętności i kompetencji społecznych. Zadania do wykonania mogą być podane ustnie, napisane,

rozdane na kartkach lub określone indywidualnie przez uczącego się, umieszczane na platformie edukacyjnej, jeśli w szkole jest taka możliwość. Należy wdrożyć nawyk samodzielnej pracy z podręcznikiem, ćwiczeniem, zeszytem przedmiotowym lub kartą pracy oraz instrukcją. Można uczniom polecić publikacje, strony www, w których znajdują się uzupełniające wiadomości, związane ze zgłębianym tematem, zawierające odpowiedzi na nurtujące pytania.

Trzeba podkreślić, iż uczenie się stanowi jedną z najcenniejszych form ludzkiego doświadczenia, formę szczególnie dynamiczną i bezpośrednio związaną z efektywnością działania. Z tego względu zagadnieniu uczenia się należy nadać priorytet w dydaktyce. Większość podręczników dydaktyki w Polsce należy wzbogacić o treści dotyczące znaczenia samokształcenia i sposobów jego realizacji.

Samokształcenie może przejawiać się w pracy indywidualnej, bądź też grupowej. Zazwyczaj te dwie formy są ze sobą powiązane. Uczestnictwo w zespole związane jest z pracą indywidualną całego jego składu. Udział w pracach zespołu spełnia również zadanie natury wychowawczej: uczy pracować zbiorowo, kształtuje społeczną postawę i przyczynia się do rozwoju kompetencji komunikacyjnych, umożliwia uczenie się przez naśladowanie, może stanowić inspirację do samodzielnego poszukiwania wiedzy, do rozwijania inicjatywności i przedsiębiorczości. Współcześnie przywiązuje się ogromną wagę do tych kompetencji (praca w zespole), a ich sprawdzanie odbywa się podczas rekrutacji. Nie wszystkie kraje stosują szeroko rozwiązania z zakresu samokształcenia, zwłaszcza jeśli chodzi o zawodowe kompetencje praktyczne. W przypadku reform systemów oświaty warto podkreślać i zapisywać w dokumentach legislacyjnych to niezwykle źródło wiedzy, jakim jest samodoskonalenie zawodowe. Konieczne są badania pedagogiczne, które powinny wyprzedzać reformę i towarzyszyć jej przez cały okres wdrażania [9, s. 89].

Istotne znaczenie w rozwoju zawodowym nauczycieli oraz wzbogacaniu kompetencji uczniów, przedstawicieli różnych zawodów, mają edukacyjne wyjazdy zagraniczne.

W sierpniu 2018 roku uczestniczyłam w taki szkoleniu w Niemczech, do którego między innymi przygotowywałam się w ramach samokształcenia (powtórzenie języka niemieckiego -wybranych zwrotów, analiza rejonu geograficznego w Niemczech-miejsca pobytu, przeglądanie stron internetowych współpracujących instytucji i inne działania).

Porównując polski system kształcenia zawodowego z niemieckim, dostrzegam w tym pierwszym przewagę przedmiotów i treści kształcenia o charakterze teoretycznym nad praktycznymi. Uczniowie często w rozmowach podkreślają fakt zmuszania ich do zgłębiania treści humanistycznych, wskazując przedmioty i zagadnienia, których już na etapie kształcenia ponadpodstawowego być nie powinno. Mówią o tym z pewnym rozżaleniem, czują się zawiedzeni, a z taką pasją wybierali daną szkołę, marząc o zawodzie technika weterynarii lub mechanika samochodowego.

Interesującym wydaje się niemiecki dualny model kształcenia zawodowego.

Schemat zakłada połączenie nauki teoretycznej z praktyczną nauką zawodu. Chcąc zdobyć wykształcenie zawodowe w drodze dualnego kształcenia uczniowie muszą ukończyć trzyletnią naukę zawodu w szkole i zakładzie pracy, zgodnie z wybranym kierunkiem. Mogą też uczęszczać do specjalistycznych szkół zawodowych, podlegających wyłącznemu nadzorowi państwa.

W systemie dualnym każdy uczeń jest zobowiązany do zorganizowania sobie praktyki oraz znalezienia swojego pracodawcy; stawia się tutaj na samodzielność ucznia. Nauka praktyczna zawodu trwa trzy, cztery dni w tygodniu. Jeden dzień z całego tygodnia jest poświęcony na kształcenie teoretyczne. Takim programem objęte są wszystkie komórki organizacyjne zakładu, działy danej firmy, które są istotne dla zawodu. Bardzo ważnym punktem kształcenia dualnego jest aspekt finansowy – uczeń za praktykę otrzymuje wynagrodzenie pieniężne.

Szansą lepszego kształcenia w Niemczech stała się współpraca szkół zawodowych z określonymi pracodawcami. Pojawienie się na rynku edukacyjnym Niemieckich Ośrodków Szkoleniowych dla

Techniki Rolniczej (German Academy Of Agricultural Technology) – DEULA Nienburg (Dolna Saksonia) spowodowało znaczny rozwój edukacji zawodowej a co za tym idzie pojawienie się wykwalifikowanych pracowników, specjalistów w określonych grupach zawodowych.

Kierunki działania tych ośrodków nastawione są na szeroko rozwinięty rynek zawodowy. Prowadzą one szkolenia, obejmujące określone działy gałęzi rolniczych, tj. przemysł i rzemiosło (spawacz, wózki widłowe, pracownicy solarów, pracownicy OBI, piły łańcuchowe); rolnictwo i nowe energie (pracownicy biogazowni, hodowcy bydła mlecznego, hodowcy bydła mięsnego, hodowcy trzody chlewnej); leśnictwo i ogrodnictwo (aranżacja ogrodów).

Mottem przewodnim kształcenia w Ośrodkach Rolniczych DEULA jest *Nasza wiedza – Twój sukces*.

Szkoły zawodowe w Niemczech mają też silne wsparcie od producentów i pracodawców znanych na całym świecie, takich jak – koncern samochodowy VOLKSWAGEN AG, firma CLAAS (maszyny rolnicze).

Bardzo ważnym punktem w kształceniu zawodowym jest uczenie teoretyczne i praktyczne grup serwisowych, związanych z danym przedsiębiorstwem. Każdy, kto ukończy kurs i zda egzamin końcowy z wynikiem pozytywnym, ma zagwarantowaną pracę. Możliwość włączenia się tego typu pracodawców w proces kształcenia znacznie wzmocnił rynek zawodowy w Niemczech. Spowodował też doskonalenie się nauczycieli przedmiotów zawodowych w określonych branżach, tworzenie programów nauczania z koncentrowanych na danym zawodzie, a nawet na określonej firmie. Pracodawcy mają znaczący wpływ na konstruowanie oferty kształcenia w szkołach i formach pozaszkolnych. Oni też ponoszą koszty związane z wyuczeniem praktykanta określonego zawodu.

Interesującym elementem oferty ośrodków DEULA jest to, że przyjmują uczniów, praktykantów z całego świata. Jedynym, ale znaczącym elementem weryfikacji kandydatów, jest znajomość języka niemieckiego. W procesie kształcenia zawodowego w Niemczech, zarówno nauczycieli, jak i uczniów, obowiązują rozwiązania systemowe: scentralizowany system kształcenia zawodowego i doskonalenia, praktycyzm, zaufanie do nauczyciela, rezygnacja z samokształcenia na rzecz edukacji kierowanej i zorganizowanej, a także nadzorowanej. Wiele zakładów produkcyjnych umożliwia w ramach orientacji zawodowej wizyty przedszkolaków i młodszych uczniów, przygotowując dla nich środki dydaktyczne oraz interesujące zajęcia. Podczas takich zawodoznawczych wizyt specjaliści obserwują kompetencje dzieci, typując niektóre do objęcia specjalną opieką. Dotyczy to dzieci uzdolnionych pod kątem zdiagnozowania kompetencji przydatnych w danym zakładzie produkcyjnym. Wytypowane dzieci lub młodzi uczniowie objęci są mecenatem danego zakładu pracy. Dalekowzroczność w procesie kształcenia i rekrutacji przyszłych pracowników jest godna uwagi. Proces nabywania niezbędnych kompetencji zostaje znacznie wydłużony, co wpływa na ich wysoką jakość. Być może sposób wzbogacania wiedzy i umiejętności nie jest tak powszechny jak w Polsce. Mam wrażenie jakby samokształcenie w naszym kraju było sposobem tłumaczenia i uzupełniania wszelkich niedostatków kształcenia.

Należy zadać sobie pytanie, a jak wygląda kształcenie zawodowe w Polsce? Od dwóch lat wprowadzana jest nowa reforma, która skupia się na rozwoju kształcenia zawodowego. Z największego w Polsce badania rynku pracy BKL (Bilans Kapitału Ludzkiego) wynika, że pracodawcy mają problemy z rekrutacją kandydatów, odpowiadających ich oczekiwaniom. Główne przyczyny to: przewaga teorii nad praktyką, brak pracowników z poszukiwanymi umiejętnościami, niechęć do doskonalenia zawodowego i samokształcenia.

W odpowiedzi na te argumenty Ministerstwo Edukacji Narodowej, w ramach modernizacji kształcenia zawodowego, wprowadziło nową podstawę programową 2017. Zmiany, jakie zostały zaproponowane, to przede wszystkim; inna klasyfikacja zawodów, zaktualizowane programy nauczania, zintensyfikowane doradztwo zawodowe w szkołach ponadgimnazjalnych.

Wnioski i perspektywy dalszych badań. Nowe podejście wobec kształcenia zawodowego w Polsce sprawia, że współczesny nauczyciel jest niezwykle obciążony obowiązkami zawodowymi. Wymaga się od niego, by był twórcą programów nauczania, autorem materiałów metodycznych, przygotował podręcznik, realizował zadania dydaktyczno-wychowawcze w duchu nowoczesnej filozofii i psychologii, był nowatorski i kreatywny. Kryteria te wpisano do aktów

prawnych, regulujących awans zawodowy nauczyciela oraz cyklicznie dokonywaną ocenę pracy zawodowej (2018). Od spełnienia wspomnianych wymogów zależy gratyfikacja finansowa - wynagrodzenie. Kiedy zostanie zakończony pierwszy cykl kształcenia, a mury szkół zawodowych opuszczą pierwsi absolwenci (2020), będzie możliwa ocena efektywności i skuteczności kształcenia po wprowadzeniu zmiany. Oby wyniki okazały się pomyślne.

Literatura

1. Janicka-Panek T. (2018), Idea samokształcenia w wychowaniu przedszkolnym i edukacji wczesnoszkolnej w Polsce (z teorii i praktyki). Mukaczewo: Naukowy Zbiór Mukaczewskiego Państwowego Uniwersytetu *Pedagogika i Psychologia*
2. Faure E. i in. (1975), *Uczyć się, aby być*. Warszawa: PWN, s. 244-248
3. Botkin J. W., Elmandjra M., Malitza M. (1982), *Uczyć się – bez granic. Jak zewrzeć lukę ludzką*. Warszawa: PWN
4. Komisja Europejska (1997), *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia. Nauczanie i uczenie się. Na drodze do uczącego się społeczeństwa*. Warszawa: WSP TWP
5. Delors J. red. (1998), *Edukacja, jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO*. Tł. W. Rabczuk. Radom: SOP, ITeE
6. Komisja Europejska /EACEA/Eurydice (2015), *Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities. (Edukacja i szkolenia dorosłych w Europie: zwiększanie dostępu do możliwości uczenia się)* Raport Eurydice. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.
7. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)
8. Podstawa programowa kształcenia zawodowego (2017)
9. Nyczkało N. G., Szlosek F. (2008), *Kształcenie zawodowe w Polsce i Ukrainie-na tle przemian*. Warszawa-Radom: APS, ITeE-PIB

References

1. Janicka-Panek T. (2018), Idea samokształcenia w wychowaniu przedszkolnym i edukacji wczesnoszkolnej w Polsce (z teorii i praktyki). Mukaczewo: Naukowy Zbiór Mukaczewskiego Państwowego Uniwersytetu *Pedagogika i Psychologia*
2. Faure E. i in. (1975), *Uczyć się, aby być*. Warszawa: PWN, s. 244-248
3. Botkin J. W., Elmandjra M., Malitza M. (1982), *Uczyć się – bez granic. Jak zewrzeć lukę ludzką*. Warszawa: PWN
4. Komisja Europejska (1997), *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia. Nauczanie i uczenie się. Na drodze do uczącego się społeczeństwa*. Warszawa: WSP TWP
5. Delors J. red. (1998), *Edukacja, jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO*. Tł. W. Rabczuk. Radom: SOP, ITeE
6. Komisja Europejska /EACEA/Eurydice (2015), *Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities. (Edukacja i szkolenia dorosłych w Europie: zwiększanie dostępu do możliwości uczenia się)* Raport Eurydice. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.
7. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)
8. Podstawa programowa kształcenia zawodowego (2017)
9. Nyczkało N. G., Szlosek F. (2008), *Kształcenie zawodowe w Polsce i Ukrainie-na tle przemian*. Warszawa-Radom: APS, ITeE-PIB

Professional development and self-education is the basic way to keep up with the progress of general knowledge, as well as the progress of your own specialty and professional preparation. The obligation to update knowledge is a necessity resulting from the accelerated development of science and technology as well as the dynamics of social life. In the modern world knowledge (information, skills and social competences) can be deepened by classical methods, such as „a live word” and studying literature. The knowledge can also be deepened by the use of modern technologies, such as computer programs, the Internet and websites, as well as through international exchanges of teachers and students. A significant role in the evolution of the learning process, including lifelong learning, has been played by international educational reports.

Key words: *lifelong learning, professional development, self-education, vocational training in Poland and Germany*

В статті розглядається проблема професійного розвитку та самоосвіти як основного способу забезпечення відповідності прогресу загальних знань в рамках своєї спеціальності та професійної підготовки. Мета статті: обґрунтування системи самоосвіти та професійного розвитку в освіті Польщі та Німеччини. Наголошено, що обов'язок для кожної людини оновлювати знання є необхідністю, що впливає з прискореного розвитку науки та техніки, а також динаміки суспільного життя. В даний час знання (знання, навички та соціальні компетенції) можна поглиблювати за допомогою класичних методів, таких як сучасна наукова та методична література та ретроспективне вивчення літератури, використання сучасних технологій: комп'ютерних програм, Інтернет та веб-сайтів, а також на основі міжнародних обмінів викладачів та студентів. Значну роль в еволюції навчального процесу; включаючи і освіту, що розуміється як життєвий процес, відіграють міжнародні освітні гранти. Здійснено порівняльний аналіз системи навчання впродовж життя та удосконалення професійних навичок і професійного зростання в Польщі та Німеччині. Зроблено висновок, що новий підхід до професійної освіти в Польщі робить сучасного вчителя надзвичайно зайнятим щодо професійних обов'язків. Він повинен бути творцем навчального плану, автором методологічних матеріалів, та підручників, виконувати дидактичні та виховні завдання в душі сучасної філософії та психології, бути інноваційним та творчим.

Ключові слова: *безперервне навчання, професійний розвиток, самоосвіта, професійне навчання у Польщі та Німеччині.*